

VERGİ PUSULASI

Promosyondur. Para ile satılmaz. Sayı: 4 - Nisan 2023

Şirket Çalışanlarına Sunulan Hisse Edindirme Planlarının Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi

Ayfer KAYACAN

Vergiye Uyumlu Mükelleflere Vergi İndirimi Müessesesindeki Son Değişiklikler

Oytun YAĞLITEPE - Abdullah YEKELER

Emisyon Primlerinin Sermaye Artırımında İndirim Uygulaması Karşısındaki Durumu

Mesut HURŞİTOĞLU

Travmanın Mali Yansıması: Deprem Vergisi

Ömer ŞENER

2022 Yılı Matrah Artırımı:

Yine Yeni Yeniden Yapılandırma Kanunu

Murat SOFTA

VERGİ PUSULASI

5. YIL

Maliye Denetim Elemanları Derneği 3 Aylık Yayın

YAZI DANIŐMA KURULU

ADI-SOYADI	UNVANI	GÖREV YERİ
Prof. Dr. Abuzer PINAR	Öğretim Üyesi	Ankara Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Murat BATI	Öğretim Üyesi	19 Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Murat DEMİR	Öğretim Üyesi	Harran Üniversitesi
Dr. Başar SOYDAN	Öğretim Üyesi	Marmara Üniversitesi
Dr. Mehmet KÜÇÜKKAYA	Öğretim Üyesi	Harran Üniversitesi
Turan ULAS	Öğretim Üyesi	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr. Eyyüp İNCE	Vergi Başmüfettişi (E. Gelirler Kontrolörü)	İstanbul Sektörel-1
Dr. Erdal KOYUNCU	Vergi Başmüfettişi (E. Gelirler Kontrolörü)	İstanbul Sektörel-1
Dr. Gülşen ÖZKAN	Vergi Başmüfettişi (E. Hesap Uzmanı)	Ankara Sektörel-1
Fisun TÜRKMEN	Vergi Başmüfettişi (E. Hesap Uzmanı)	Ankara Sektörel-1
Nazmi KARYAĞDI	E. Baş Hesap Uzmanı	Özel Sektör
Erhan COŐGUN	E.Vergi Başmüfettişi (E. Gelirler Kontrolörü)	Özel Sektör
Hakkı SAYAN	E. Vergi Baş MüfettiŐi (E. Hesap Uzmanı)	Özel Sektör
Erdal GÜLEÇ	E. Hesap uzmanı	Özel Sektör
Naciye TAŐKESEN	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Murat SOFTA	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
Adile ECEMİŞ GÜLEÇ	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Erkan EŐİT	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Çiğdem GÜNEŐ AŐIK	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Hasan AYZİT	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Mikail OKYAY	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Ufuk KAYNAR	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
Fırat DEMİR	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Bayram MAVİ	Hazine ve Maliye MüfettiŐi	TeftiŐ Başkanlığı
Cihad ULUS	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Ömer ŞENER	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Gökhan USLU	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Adem YALÇIN	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Yasin TOPAL	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Mustafa YILMAZ	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Hamdi YILDIRIM	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Faruk ARSLAN	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Hüseyin SUNGUR	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
Behiç BARIŞIK	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Kürşat ÖZTÜRK	E. Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Yusuf YILDIZ	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
Sedat KANLI	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
Salih YILMAZ	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Sinan UYGUR	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Ümit Çağlar IŐIKOĐLU	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Ahmet YAVUZ	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
İkbal BAŞ	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Rıdvan ÖNDER	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Bilal KABASAKAL	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Emre SEZER	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Murat MUTLU	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
İbrahim FATİHOĞLU	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Sercan KOÇ	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Mehmet SUBAŐI	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
İbrahim Eren ARSLAN	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Yusuf KARATAŐ	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Ferhat ATA KUL	Hazine ve Maliye MüfettiŐi	TeftiŐ Başkanlığı
Halit İslam EK MEN	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Nasuh ERDÖNMEZ	Vergi MüfettiŐi	İzmir Sektörel-1
Pelin COŐKUN	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Harun DOĞAN	E. Vergi MüfettiŐi	Özel Sektör
Uğur KÜÇÜKKAHYAOĐLU	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Kamil SIR	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Ramazan EFE	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Hasan KAYA	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Murat DÖNMEZ	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Cevdet KAPLAN	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
BarıŐ Berk GÜNDOĐMUŐ	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Haluk AMİL	Vergi MüfettiŐi	İstanbul Sektörel-1
Mehmet Nazmi TOR	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Sıbğatullah İMAMOĞLU	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Alican KARABULUT	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Naci KAYAKÖZÜ	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1
Alican ÖZÜZEYBEK	Vergi MüfettiŐi	Ankara Sektörel-1

VERGİ PUSULASI

SAYI 4
TARİH NİSAN / 2023

Sahibi	Maliye Denetim Elemanları Derneği Adına Dernek Başkanı Halit İslam EKMEN
Genel Yayın Yönetmeni	Adile ECEMİŞ GÜLEÇ
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	Ufuk KAYNAR
Dış İlişkiler Koordinatörü ve Reklam Sorumlusu	Mehmet Nazmi TOR
Yayın Kurulu	Şenay OTO Funda ŞAHİN Ayfer KAYACAN Ömer YÜREK Fırat DEMİR Hüseyin PEKMEZCİLER Sinan UYGUR Adem YALÇIN Rıdvan ÖNDER Nasuh ERDÖNMEZ
İstanbul Temsilcisi	Özge İnci HURŞİTOĞLU
Ankara Temsilcisi	Behiç BARIŞIK
İzmir Temsilcisi	Kazım ATİK
Makale Göndermek İçin Dizgi ve Görsel Tasarım Yayın Satış ve Yazışma Adresi	yayin@mded.org Fatma Nur İYİĞÖR Finanskent Mah. Finans Cad. Sarphan Finans Merkezi Sitesi B Blok No:5/B No:333 Ümraniye/İstanbul (212) 909 13 10 yayin@mded.org www.mded.org
Baskı Cilt	Aryan Basım Tanıtım ve Matbaa Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti. - Yüzyıl Mah. Mas-Sit Matbaacılar Sitesi 5. Cadde: No:57-58 Bağcılar/İstanbul - (212) 544 99 06
Yıllık Abone Bedeli	500,00 TL (KDV Dahil)

- Dergimiz 3 AYLIK DERGİ olup, gönderilen makaleler en az 1 tanesi 10 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olan 2 okuma komisyonu üyesi tarafından okunmaktadır.
- Okuma komisyonu tarafından uygun görülen makaleler yayın kurulu kararı ile yayımlanmaktadır. Yazım ve yayın kuralları makalelerden önceki bölümde yer almaktadır.
- Vergi Pusulası Dergisinde yer alan yazı, tablo, şekil veya resimlerin telif hakkı Maliye Denetim Elemanları Derneğine aittir. Bir bölümü veya tamamı Dernek Yönetim Kurulu yazılı izni olmaksızın kopyalanamaz ya da bastırılmaz yazılardan alıntı yapıldığında kaynağın belirtilmesi gerekmektedir.
- Vergi Pusulası Dergisinde yayımlanan yazıların bilimsel ve etik sorumluluğu yazarlara aittir. Bu yazılar Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın veya Vergi Denetim Kurulu'nun görüşü olarak değerlendirilemez

ŞİRKET ÇALIŞANLARINA SUNULAN HİSSE EDİNDİRME PLANLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE VERGİLENDİRİLMESİ

Ayfer KAYACAN¹

ÖZET

Günümüzde yerli ve yabancı birçok şirket çalışanların performanslarını arttırmak, şirkete olan aidiyet duygularını geliştirmek, ekip çalışmalarını desteklemek ve çalışanları şirkette çalışmaya teşvik etmek gibi amaçlarla çalışanlarına hisse senedi edindirme planları sunmaktadır.

Bu makalede şirket çalışanlarına sunulan söz konusu planlar hakkında genel düzeyde bilgi verildikten sonra bu planların şirket tarafından nasıl muhasebeleştirildiği konusuna değinilecek, ardından Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği uygulamaları üzerinde durulacaktır. Konu Türkiye’de hem hukuksal zemini hem de vergisel boyutuyla ele alınarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hisse Senedi Edindirme Planları, Muhasebe, Vergilendirme

¹ Vergi Başmüfettişi, E. Gelirler Başkontrolörü Orcid No: <https://orcid.org/0009-0004-5080-9358>

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte şirketler arasındaki rekabet giderek artmıştır. Bu durum şirketlerin insan kaynağına olan yatırımlarında da artışa neden olmaktadır. Çünkü işletmeleri rakiplerinden farklılaştıracak unsurların başında insan kaynağı gelmektedir. Şirketlerde çalışanların verimliliğini arttırmak, onları motive etmekle mümkün olmaktadır. Bu amaçla, şirketler çalışanların daha uzun süreli işte kalmalarını sağlamak için çalışanlarına hisse edindirme planları sunmaktadırlar. Hisse edindirme planlarının en yaygın uygulandığı ülkeler Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri olmakla birlikte bu planlar Türkiye’de de sınırlı uygulama alanı bulmuştur.

Öncelikle bu planların özelliklerinden kısaca bahsettikten sonra muhasebeleştirilmesi konusunda TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler standardında yer alan düzenlemelere değinilecektir. Ardından Türkiye’deki hisse bazlı ödemelerin hukuksal altyapısı hakkında değerlendirmelere yer verilip çalışanlara sağlanan bu menfaatlerin vergilendirilmesi konusu tartışılacaktır.

1) HİSSE EDİNDİRME PLANLARI

Hisse edindirme planları genellikle üst düzey çalışanlara şirket hisse senetlerini daha düşük bir bedel ile satın alma imkânı sağlamaktadır. Çalışanlara sağlanan hisse edindirme planları genel olarak; Hisse Satın Alma Planları (Employee Stock Purchase Plans ESPPs), Teşvik Kapsamında Hisse Edindirme Planları (Equity Compensation Plans) Hisse Senedi Opsiyon Planları (Stock Options Plans) ve Çalışan Sahipliği Planları

(Employee Stock Ownership Plan) olarak sayılabilir.²

1.1 Hisse Satın Alma Planları (Employee Stock Purchase Plans ESPPs)

Hisse satın alma planları, çalışanların şirket hisselerini önceden belirtilen belirli bir dönemde satın almalarını sağlayan işveren destekli bir plandır. Tipik bir hisse alma planında işgörenin şirket hisse senetlerini alması için şirket plan döneminde çalışanın ücretinden kesinti yoluyla para biriktirebileceği gibi çalışana düşük faizli ya da geri ödemesiz kredi imkânı da sunabilmektedir. Burada planın anahtar parametresi şirket hisselerinin alım fiyatıdır. İşletmeler alım fiyatına belirli bir iskonto uygulayarak çalışanlar açısından bunun cazip olmasını hedefler. Her ne kadar bazı firmalar satın alım tarihindeki piyasa fiyatını alım fiyatı olarak kullansa da, planı uygulayan şirketlerin neredeyse tamamı “lock back” olarak bilinen geriye bakma özelliğine sahiptir. Buna göre alım fiyatı olarak, planın oluşumundaki başlama dönemindeki fiyatı ile planın sonundaki fiyatı karşılaştırılır ve çalışanın avantajlı olduğu fiyat üzerinden işlem yapılır.

1.2 Teşvik Kapsamında Hisse Edindirme Planları (Equity Compensation Plans)

Teşvik kapsamında hisse edindirme şirket çalışanlarına hisse verilmesinin en kolay ve en esnek yolu olarak kabul edilir. Bu yöntem çalışan performansını ödüllendirmek, şirketin uzun vadeli başarısı ile üst düzey yöneticilere yapılacak ödemeleri ilişkilendirmek, çalışanların işten ayrılmasını önlemek ve şirketin tercih edilmesini sağlamak gibi amaçlarla çalışanlara hisse senedi vermek

² Ferdi ATAY, Bilal ÇANKIR Çalışanların İşletmeye Ortak Edilmesi (Hisse Edindirme Planları) ile Çalışan Davranışları Arasındaki İlişki : Meta Analiz Çalışması Finans Ekonomi ve Araştırmalar Dergisi Cilt 5 Sayı 2 Syf. 228

suretiyle uygulanabilmektedir. Teşvik amaçlı hisse edindirme planları doğrudan performansla ilişkilendirilebildiğinden dolayı kurumsal tercihlerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

1.3 Hisse Senedi Opsiyon Planları (Stock Options Plans)

Hisse senedi opsiyon planları, işletme ile çalışanlar arasında yapılan bir sözleşme niteliği taşımaktadır. Yapılan bu sözleşme ile çalışana verilmiş opsiyonlar, belirli bir tarih içerisinde önceden belirlenen bir fiyatla çalışanın şirket hisselerini satın alabilmesine imkan vermektedir. Tipik bir hisse opsiyonu düzenlemesi üç temel safhadan oluşmaktadır.³

Opsiyon Hakkının Sunulması (Notice of Stock Option)

Temlik Süreci (Vesting Period)

Opsiyonun Kullanılması (Exercise of Option)

1.3.1 Opsiyon Hakkının Sunulması

Stok opsiyon planının ilk aşaması, şirketin çalışanına gelecekte belirli şartlar dahilinde avantaj sağlayacak bir fiyattan belirli sayıda şirket hisselerinin satılmasının veya bedelsiz olarak verilmesinin taahhüt edilmesidir.

1.3.2 Temlik Süreci (Vesting Period)

Bu aşama, çalışanların şirket ortağına dönüştürülmesini sağlayan bir imkandır. Bu işlem, hedefleri tutturana veya belirli koşulları sağlayan çalışanların şirketten hisse alması suretiyle gerçekleşir.

1.3.3 Opsiyonun Kullanılması (Exercise of Option)

Hisse senedi opsiyon planlarının en son aşaması opsiyon hakkının kullanılmasıdır. Pay senetleri üzerinde çalışanın ekonomik ve hukuki tasarruf hakkı oluşmuştur.

1.4 Çalışan Sahipliği Planları (Employee Stock Ownership Plans-ESOPs)

Amerika Birleşik Devletlerinde en yaygın hisse edindirme şekli ESOP yani çalışan sahipliği planlarıdır. ABD’li ekonomist Louis Kelso’nun ilk olarak oluşturduğu ve bugün halen ABD başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde uygulanan ESOPlar günümüzde en yaygın kullanılan hisse edindirme uygulamalarıdır. Bu uygulamalarda işleyiş aslında çalışanların işletmede pay sahibi olması amacıyla işverenin bir varlık havuzu oluşturduğu, her yıl bu havuza nakdi katkılar yaptığı ve sonuç olarak biriken bu tutarların belli başlı şartlara bağlı olarak çalışanlarına hisse olarak dağıtılmasına dayanmaktadır.

ESOP’ların emeklilik fonlarına benzeyen bir yapısı mevcuttur. İşletme bir fon oluşturur ve bu fona nakit veya hisse senedi aktarır. Bazı durumlarda var olan ya da yeni hisse senetlerini satın almak için fon borçlandırılabilir. Şirketin fona yaptığı katkıların Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde vergiden indirilebilmesi uygulamayı işletmeler açısından daha cazip hale getirmektedir.

3 Erhan BAYAR, Elif MUTLU Çalışanlara Hisse Senedi (Stock Option) Verilmesi Kapsamında Sağlanan Menfaatlerin Vergilendirilmesi Vergi Sorunları Dergisi Sayı 407 Syf. 101

2) HİSSE BAZLI ÖDEMELERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Hisse edindirme planlarının muhasebeleştirilmesi aşamasında tüm işletmelerin kullandığı “Tek Düzen Hesap Planı”nda belirlenmiş spesifik herhangi bir hesap bulunmamaktadır. Dolayısıyla çalışanlara sağlanan menfaat emsal bedeli ile gider hesaplarına aktarılacaktır. Bununla birlikte “Türkiye Finansal Raporlama Standardı 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardı” çalışanlara sağlanan faydalarla ilgili açıklamalar içermektedir. Hisse bazlı ödeme işlemlerinin değerlendirilmesi, ölçümü, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması işletme hisselerinin borsada işlem görüp görmemesine ve çalışanlar ile işveren arasında yapılan sözleşmelerin koşullarına göre değişiklik göstermektedir.

“Türkiye Finansal Raporlama Standardı 2”nin amacı; hisse bazlı ödeme işlemi gerçekleştiren bir işletme tarafından yapılması gereken hususların düzenlenmesidir. Bu standart, özellikle, bir işletmenin gerçekleştirdiği hisse bazlı ödeme işlemlerinin etkilerini, çalışanlarının hisse senedi opsiyon hakkını elde ettiği işlemlere bağlı giderleri de içerecek şekilde kar veya zararı ile finansal durumunda gösterilmesini zorunlu kılar.⁴

Çalışanların hisse edindirme planları kapsamında hisse senedi veya hisse senedi opsiyonlarının ölçüm tarihinde gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçüm gerçekleşir. TFRS 2 Standardında kullanılan “gerçeğe uygun değer” terimi “Türkiye Finansal Raporlama Standardı 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü” standardında kullanılan tanımından bazı

açılardan farklılık gösterir.⁵ Bu nedenle söz konusu TFRS uyarınca gerçeğe uygun değer ölçülürken TFRS 13 yerine TFRS 2 uygulanır. (TFRS 2 Md:6A) Bu noktada şirket hisse senetleri borsada işlem görüyorsa borsadaki piyasa fiyatı gerçeğe uygun değer olarak dikkate alınır. Eğer verilen şirketin hisseleri borsada işlem görmüyorsa şirket tarafından Black-Scholes Metron Modeli, Binomial Olasılık Modeli, Monte-Carlo Modeli gibi çeşitli modeller kullanılarak hesaplanır.

3) TÜRKİYE'DE ŞİRKET ÇALIŞANLARINA HİSSE EDİNDİRME PLANLARI KAPSAMINDA HİSSE SENEDİ OPSİYONU VERİLMESİNİN VERGİSELBOYUTU

Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliğine üye ülkelerde yaygın olarak kullanılan hisse edindirme planlarının ülkemizde uygulama alanı oldukça sınırlıdır. Hisse senedi opsiyonlarının vergilendirilmesi aşamasında öncelikle hisse edindirme planı veren şirketin ve çalışanın Türkiye’de mukim şahıs ve tüzel kişi olduğu durum ele alınacak, ardından çalışanın ve/veya şirketin yurtdışında olmasının vergilendirmeye olan etkisi tartışılacaktır.

3.1 Hisse Senedi Opsiyonu Sağlayan Şirketin ve Alan Kişinin Türkiye’de Yerleşik Olması Durumu:

Hisse senedi opsiyonu sağlayan şirket ile çalışan arasında hisse senedi opsiyonlarının kullanılmasına ilişkin sözleşmeden kaynaklanan bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun⁶

4 https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Mavi_Kitap/TFRS/TFRS%202.pdf (Son Erişim Tarihi 21.03.2023)

5 Dr. Naim VAROL Vergi Mevzuatı Açısından TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardının Muhasebeleştirilmesi Muhasebe ve Finansman Dergisi Ekim 2018 Syf. 93

6 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 04/02/2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

403'üncü maddesinde işçiye ücretinden başka; üretilenden, cirodan veya kardan belli bir pay verilmesi gibi, ek menfaat ve ödemeler yapılabileceği belirtilmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun⁷ 463. Maddesi genel kurulun, çalışanlara, esas sözleşmede değiştirme veya alım haklarını kullanmak yoluyla yeni payları edinmek hakkı sağlamak suretiyle sermayenin şarta bağlı arttırılmasına karar verebileceğini düzenlemiştir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun⁸ 61'inci maddesinde ücret; işverene tabi belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen paralar ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler olarak tanımlanmıştır. Aynı maddenin devamında ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı, tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olmasının veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunmasının, mahiyetini değiştirmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Yine aynı kanunun 94'üncü Maddesi uyarınca işverenler, hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61'inci maddede yazılı olup ödemeleri nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecburdurlar. Ayrıca Kanunun 63'üncü maddesi hizmet erbabına sağlanan ayınların emsal bedeline göre değerlendirileceği belirtilmiştir.

Yukarıda yer alan kanun hükümleri uyarınca, şirket çalışanlarına hisse

senedi edindirme planları çerçevesinde bedelsiz veya düşük bedelli hisse senetleri verilmesinin “ücret” olarak değerlendirilmesi ve emsal bedel üzerinden ilgili çalışanın bordrosuna dahil edilerek stopaj yoluyla vergilendirilmesi gerektiğine dair Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 23.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01.GVK61-724 sayılı özgelede bu yönde açıklamalar yapılmıştır:

3.2 Hisse Senedi Opsiyonu Sağlayan Şirketin Yurtdışında, Alan Kişinin Türkiye’de Yerleşik Olması Durumu:

Hisse senedi opsiyonu sağlayan şirketin yurtdışında olması ve çalışanın Türkiye’de yerleşik olması durumunda iki alternatif ortaya çıkmaktadır. İlki Türkiye’deki çalışanın tamamen yurtdışına hizmet verdiği ve ücret gelirin tam mükellefiyet kapsamında yurtdışından sağlandığı ve Türkiye’de tevkif suretiyle vergilendirilmediği için yıllık beyanname ile beyan edileceği durumdur.

İkincisi ise, yurtdışındaki grup şirket tarafından Türkiye’de çalışana hisse edindirme planları çerçevesinde verilen bedelsiz ve/veya düşük bedelli hisse senetlerinin doğrudan verildiği ve oluşan maliyetin Türkiye’deki grup şirketlerine yansıtıldığı durumdur. Bu noktada verilmiş tarihi itibarıyla Türkiye’ye yansıtılan hisse bedellerinin hangi tarih itibarıyla gelir vergisi stopajına tabi tutulması gerektiği ile ilgili soruyu 26.05.2015 tarihli muktezasında şu şekilde cevaplandırmıştır.⁹

“Yurt dışındaki grup firması tarafından belli şartları haiz personele belli koşulları

7 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 14/02/2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

8 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 06/01/1961 tarih ve 10700 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

9 Çalışanlara Sağlanan Hisse Edindirme Planlarının Gelir Vergisi Açısından Değerlendirilmesi https://www.vergidegundem.com/documents/10156/4789208/Aral%C4%B1k_makale2.pdf/a2a72fad-67a5-42f8-acab-eebab38b89f0 (Son Erişim Tarihi : 12.01.2023)

yerine getirmiş olmaları şartıyla “Hisse Edindirme Planı” kapsamında bedelsiz hisse senedi verileceğine ilişkin taahhütte bulunulmasıyla ve şartların gerçekleşmiş olması halinde hisse senetlerinin bedelsiz verilmesi nedeniyle şirketinizce sağlanan menfaatin, çalışanın hukuki ve ekonomik tasarrufuna geçtiği (bedelsiz hisseler, taahhüt tarihinden başlayarak 3 yıllık bir hak ediş süresinin sonunda ve şirkette çalışan personele verileceğinden hisselerin bedelsiz aldığı tarihin), dönem ücret geliri olarak değerlendirilmesi gerekmekte olup söz konusu personelin şirketinizde çalışmaları ve belli koşullar karşılığı sağlanan söz konusu menfaatin şirketiniz tarafından vergi tevkifatına tabi tutulup muhtasar beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, ücret olarak değerlendirilecek olan söz konusu hisseler, personelinizin hukuki ve ekonomik tasarrufuna geçtiği dönemde kurum kazancınızın tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir.”

3.3 Elde Edilen Hisse Senetlerinin Elden Çıkarılması Durumunda Vergilendirme

Hisse edindirme planları çerçevesinde elde edilen hisse senetlerinin elden çıkarılması durumunda vergilendirme yaparken hisse senetlerinin tam mükellef kuruma mı, yoksa dar mükellef kuruma mı ait olduğu önem kazanmaktadır. Çünkü eğer çalışanların hisse edindirme planları kapsamında tam mükellef kurumdan aldığı hisse senetlerinin, elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar Gelir Vergisi Kanunu’nun Mük.80’inci maddesi uyarınca değer artış kazancı olarak vergilendirilecektir. Bu noktada iki yıldan

fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri değer artış kazancı olarak değerlendirilmeyecektir.

Buna karşın dar mükellef kurumlardan elde edilen hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar değer artış kazancı olarak beyan edilecek ve vergilendirilecektir.

3.4 Uluslararası Görevlendirmeler ve Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Kapsamında Hisse Edindirme Planlarının Vergilendirilmesi

Hisse senedi opsiyonlarından elde edilen kazançların farklı ülkelerde farklı zamanlarda vergilendirilmesi çifte vergilendirmeye neden olmaktadır.¹⁰ Bir hisse senedi opsiyon planında; bu hak tanındığında veya kullanılmaya hak kazanıldığında, kullanıldığında ya da söz konusu hisse senetleri elden çıkarıldığında vergilendirme yapılabilmektedir. Ayrıca, her bir devlet oluşan bu kazançları farklı aşamalarda ve farklı şekillerde vergilendirebilir. İkametgah devlet ile kaynak devletin farklı zamanlarda vergileme yapmaları durumunda, çifte vergilendirmeyi giderme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca akit devletlerin elde edilen geliri nitelendirmesinde (ücret veya sermaye değer artışı kazancı gibi) ve bunlara ilişkin daha önceki safhalarda ödenen vergilerin mahsubuna yönelik imkanların tanınması konularında sorunlar çıkabilmektedir. Bu duruma ilişkin şu örnek verilebilir: “A ülkesi mukimi E çalışanı, B ülkesinde mukim Y şirketinde 7 ay çalışmış ve buradan hisse senedi opsiyonu elde etmiştir. B ülkesi kanunlarına göre, hisse senedi opsiyon kazancı bunlar elden çıkarıldığı tarihte; iktisap edildiğinde ödenen tutar ile satılması sonucu elde edilen

10 Salih TANRIKULU Hisse Senedi Opsiyonlarının Vergilendirilmesi Konusunda OECD Düzenlemeleri Neyi Öngörüyor Vergi Sorunları Dergisi Mayıs 2008

tutar arasındaki fark olarak hesaplanmakta ve elden çıkarılma tarihinde vergilenmektedir. A devleti ise, opsiyon hakkı kullanıldığında ödenen tutar ile piyasa fiyatına göre ödenmesi gereken tutar arasındaki fark tutarı bu hakkın kullanıldığı tarihte vergilendirmektedir. Bu durumda, ilk yılda opsiyon hakkı A ülkesinde kullanıldığında oluşan kazanç burada; üçüncü yılda B ülkesinde elden çıkarıldığında oluşan kazanç ise bu ülkede vergilendirilmektedir.”

OECD vergi anlaşma modelinin 15. maddesine göre kaynak devlet, bağlı çalışmadan kaynaklanan tüm ödemeler ile sağlanan menfaatleri vergilendirme yetkisine sahip kılınmıştır. Ücretin ödendiği veya menfaatin sağlandığı zamanın bir önemi bulunmamaktadır. Bu durumda B devleti oluşan kazancın tamamını madde 15’e göre vergilendirebilir. Fakat, A ülkesi aynı gelirin belli bir tutarını iki yıl önce vergilendirmiştir; bu durum kim tarafından ve nasıl telafi edilecektir? Ayrıca, A devleti, B devletinin olayın farklı bir safhasını vergilendirdiğini öne sürmek suretiyle telafi yükümlülüğünden kurtulabilir mi? Sonuçta, mükerrer vergi tutarını A devleti hesaplamak zorunda mıdır? İşte bu şekillerde ortaya çıkan çifte vergilendirme sorunlarını OECD komitesi, model vergi anlaşmalarının ilgili maddelerini yeniden yorumlamak suretiyle aşmaya çalışmaktadır. Yukarıda görüldüğü üzere, farklı ülkelerin farklı kuralları uygulaması ve çalışma dönemi ile hisse senedi opsiyon kazançlarının elde edilme zamanlarının farklı olması durumları çifte vergilendirme sorunlarını sıklıkla gündeme getirmektedir.

Kaynak devlet ile ikametgah devletin farklı zamanlarda vergilendirme yapmasından kaynaklanan çifte vergilendirme sorunu, OECD vergi anlaşma modelinin ilgili

madde hükümleri uygulanmak suretiyle giderilmeye çalışılmaktadır. Ancak, akit devletlerin bu anlaşma modelinin 23/A ve B madde hükümlerini takip etmeyerek, vergi anlaşmalarında kendi iç mevzuatlarına göre düzenleme yapmaları durumunda bazı sorunlarla karşılaşmaları muhtemeldir.

SONUÇ

Küreselleşen dünyada uluslararası birçok şirket çalışanlarına hisse edindirme planları kapsamında şirket hisselerini bedelsiz ya da düşük bedelle satın alma hakkı vermektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde bu işlemlere vergisel avantajlar sağlandığından daha çok şirket tarafından tercih edilmektedir.

Ülkemizdeki uygulama daha çok yabancı şirketlerin grup firması çalışanlarına hisse verilmesi şeklinde görülmekte ve uygulama bu nedenle sınırlı kalmaktadır. Hisse edindirme planları kapsamında çalışanlara hisse verilmesi sermayenin tabana yayılmasını sağlayacaktır. Bu kapsamdaki hisse senedi edinimlerinin ve elden çıkarmalarının vergisel istisnalar getirilerek avantajlı konuma gelmesinin uygulamanın yaygınlaşmasına neden olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Hisse Bazlı Ödemeler

Ferdi ATAY, Bilal ÇANKIR Çalışanların İşletmeye Ortak Edilmesi (Hisse Edindirme Planları) ile Çalışan Davranışları Arasındaki İlişki: Meta Analiz Çalışması Finans Ekonomi ve Araştırmalar Dergisi Cilt 5 Sayı 2 Syf. 228

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 23.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01. GVK61-724 sayılı özelgesi

Erhan BAYAR, Elif MUTLU Çalışanlara Hisse Senedi (Stock Option) Verilmesi Kapsamında Sağlanan Menfaatlerin Vergilendirilmesi Vergi Sorunları Dergisi Sayı 407 Syf. 101

Salih TANRIKULU Hisse Senedi Opsiyonlarının Vergilendirilmesi Konusunda OECD Düzenlemeleri Neyi Öngörüyor Vergi Sorunları Dergisi Mayıs 2008

Dr. Naim VAROL Vergi Mevzuatı Açısından TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardının Muhasebeleştirilmesi Muhasebe ve Finansman Dergisi Ekim 2018 Syf. 93

Çalışanlara Sağlanan Hisse Edindirme Planlarının Gelir Vergisi Açısından Değerlendirilmesi https://www.vergidegundem.com/documents/4789208/10156/Aral%C%4B1k_makale2.pdf/a2a72fad67-a42-5f-8acab-eebab38b89f0 (Son Erişim Tarihi : 12.01.2023)

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2023/Mavi_Kitap/TFRS/TFRS%202.pdf (Son Erişim Tarihi 21.03.2023)

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

Türkiye Finansal Raporlama Standardı 2